

Nietzsche'de Adaletin Dönüşümü

The Transformation Of Justice In Nietzsche

Betül BAKI*

Öz

Nietzsche'nin adalet eleştirisi, ahlak felsefesiyle doğrudan ilişkilidir. İki egemen ahlak anlayışı, soylu ve köle ahlakı, adaletin nasıl bir dönüşüme uğradığını anlamak bakımından önemlidir. Nietzsche'nin adalet eleştirisinin amacı idealleştirilmiş ahlaki değerlerin sorgulanmasıdır. Güç isteminden yoksun, fiziksel olarak tepki veremeyen köleler gerçekleştirdikleri intikamla soylu efendilerinin değerlerini altüst ederek yeni bir sıra düzeni belirlemiştir. Yeni sıra düzeni Batı'nın bugünkü değerleridir. Sahip olduğumuzu düşündüğümüz yüce idealler özünde hıncın yaratıcı eserleridir. Bu eserlerden en önemlisi, Nietzsche'nin tanımlamasıyla köle ahlakının başyapıtı, adalettir. Köle ahlakının yarattığı adalet, intikam ve nefretten meydana gelmiştir. Nietzsche için adalet, intikamdan oldukça uzaktır. Onun için adalet güç dengesi ve çıkar üzerine kuruludur. Bu Thukydides'i görmekle övdüğü "gerçek" adalettir.

Anahtar Kelimeler: Adalet, Ahlak, Hınc, Modern Adalet Anlayışı, Köle Ahlakı, İntikam, Güç İstenci.

* aybetulbaki@gmail.com, ORCID: 0009-0007-0791-6037, Kocaeli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü

Abstract

Nietzsche's criticism of justice is directly related to moral philosophy. The two dominant moral conceptions, noble and slave morality, are important in understanding how justice is transformed. Nietzsche's critique of justice aims to question idealized moral values. The slaves, lacking the will to power and physically unable to react, overturned the values of their noble masters with their revenge and determined a new order of order. The new order is the values of the West today. The lofty ideals we think we possess are, in essence, the creative works of resentment. The most important of these artifacts is justice, the masterpiece of slave morality, as Nietzsche defined it. The justice created by slave morality is made of revenge and hatred. For Nietzsche, justice is far from revenge. For him, justice is based on the balance of power and interest. This is the "true" justice he praises Thucydides for seeing.

Keywords: Justice, Morality, Resentment, Modern Understanding of Justice, Slave Morality, Revenge, Will to Power.

GİRİŞ

Nietzsche, Ahlakın Soykütüğü'nde adalete dair insan doğasının karmaşıklığını vurgulayan bir analiz sunar. Onun perspektifinden adalet, toplumun değer yargılarına ilişkindir. Nietzsche'nin düşünceleri modern adalet anlayışının değerlerinin "gerçek" değerini anlamak bakımından önemlidir. Modern adalet sistemi sadece suçluları cezalandırmakla kalmayıp aynı zamanda toplumun değerlerini de yansıtır. Ona göre, ahlaki değerlerin kökenleri, insanın gerçek doğasını ve toplumun dinamiklerini daha iyi anlamak bakımından iyi bir başlangıçtır.

Soykütüğü'nde bizi ahlaki ön yargılarımızın "kökeni" üzerine düşünmeye davet eder. Eserin başında ahlaki değerlerin yozlaşmanın belirtisi mi yoksa tam tersine yaşamın zenginliği mi olduğu hususunda kararsızdır. Bu kararsızlık ahlaki değerlerin "yeniden değerlendirilmesine" sebep olur. Alışlagelmiş bakış açılarını altüst eder. Onun eleştirisi ahlaki ön yargıların değerine değil, onların iddia edilen koşulsuz değerindedir. Bu koşulsuz değer metafizik bir yanılgıdan, mevcut ahlaki değerlerin değerinin ayrıcalıklı bir köken olarak varsayılmasından kaynaklanır. Tam da bu nedenle, modern değer anlayışına karşıt bir şekilde, ahlakın "kökeni"ne geri döner.

Nietzsche ahlakın "kökenine" geri döndüğünde soylulara ve kölelere dair bir anlatı oluşturur. Onun "köken" konusundaki ihtiyatlı yaklaşımı göz önüne alındığında anlatının yalnızca tarihsel olmadığı açıktır. O, soylu ve köle tipinin, şimdiye dek var olmuş ve mevcut olan birçok ahlak tipinin kategorize edildiği iki tipoloji olduğunu düşünür. Soylu ve köle çatışmasını belirli ahlak anlayışlarının yapısını açıklamak için kullanır. Soylu insanın benlik duygusu gelişmiştir; kendi gücünü yaşamını zenginleştirmek için kullanır. Köle ise kendi değerini belirlerken her zaman düşman bir ötekiye ihtiyaç duyar ve yaşamı yozlaştırır. Soylunun yaşamı zenginleştiren ahlaki değerleri, kölenin "yeniden değerlendirmesiyle" başka bir anlama bürünür. Nietzsche'ye göre ahlaki değerlerin soylu ve kölenin yaşamı değerlendirme biçimlerindeki farktan dolayı aslında "gerçek" bir değeri yoktur. Onun eleştirisi mevcut ahlakın "ideal" bir ahlak anlayışı olarak gösterilmesinedir. Oysa ona göre mevcut ahlaki değerler, kölenin soylu efendiye karşı bir zafer biçimidir.

Bu çalışma, Nietzsche'nin adalet kavramını dayandırdığı felsefi temelleri ve ahlaka yönelik eleştirilerini inceleyecektir. Nietzsche, Hristiyanlık ve geleneksel Batı düşüncesinin adalet anlayışını "köle ahlakı" olarak nitelendirir ve bu ahlakın, güçlü bireyleri baskı altına aldığını öne sürer. Makalenin amacı Nietzsche'nin adalet eleştirisinden hareketle idealleştirilmiş ahlaki değerlerin sorgulanması ve modern değerlerin adalet sistemi üzerindeki etkisini incelemektir. Makalenin temel iddiası, modern adalet anlayışının köle ahlakının bir ürünü olduğudur. Nietzsche'ye göre, bu adalet anlayışı, güçsüzlerin bakış açısını yansıtarak, güçlü olana hınç duymayı teşvik eder ve insan türünün potansiyelini baskılar.

1. NİETZSCHE’NİN THUKYDİDES OKUMASI: “GERÇEK” ADALET

1.1. Adaletin Kökeni: Güç Dengesi ve Çıkar Çatışması

Nietzsche, adaletin kökenini anlatırken Thukydides’in “Peleponnes Savaşları Tarihi”nde yer alan ünlü Melos Diyaloguna işaret eder (Nietzsche 2019: 84). Diyalog 416 yılında Peleponnes Savaşı sırasında Atinalı ve Meloslu temsilciler arasında yaşanır. Savaşın tarafları, Atina ve Sparta’dır. Savaşın ilerleyen yıllarında Ege adalarında yer alan Milos dışındaki diğer şehir devletleri tarafsız kalmaz ve savaşa dahil olur. Milos’u da almak isteyen Atina, teslimiyet çağrısı yapar. Bu çağrıyla reddeden Milos’un temsilcileri ile Atinalı temsilciler arasında müzakereler başlar ve bu müzakereler Thukydides tarafından tarihe aktarılır. Diyalog’ta Meloslu yöneticiler kendilerini adaletsizliklere karşı savaştan adil insanlar olarak konumlandırır ve Tanrı’dan yardım beklerler. Bu söylem ve beklentiyi Atinalılar ciddiye almaz. Atinalılar için adalet ancak eşit güçler arasında olabilir, karşılıklı eşit güçler yoksa adaletten bahsedilemez. Güç dengesizliği varsa, güçlü olan ne isterse yapar ve güçsüz olan buna boyun eğer. Adalet talebi, ancak herkesin eşit olduğu bir düzende gerçekleşebilir; ancak Melos ve Atina arasında böyle bir eşitlik yoktur. Atina’nın güçsüz Melos’u yönetmesi, bu bağlamda kaçınılmazdır (Thucydides 1950: 401-410). Nietzsche’nin Thukydides okumasından çıkardığı sonuç, adaletin ancak eşit güçlere sahip taraflar arasında gerçekleşebileceğidir (Nietzsche 2019: 84).

Nietzsche’nin Thukydides okumasında iki temel fikir vardır: (1) Güç dengesi: Mevcut koşullar altında iki taraf o kadar iyi eşleşmiştir ki kavganın karşılıklı zarara yol açacağı, kazanan tarafın dahi yeterince iyi bir fayda görmeyeceği bir durum mevcuttur (Queloz 2017: 734). Dolayısıyla zafer bu koşullar altında anlamsızdır. İlk fikir adaletin kökenine, ilk ortaya çıkış biçimine dairdir. Nietzsche adaletin, yaklaşık olarak eşit güce sahip olan taraflar arasında ortaya çıktığını iddia eder (Nietzsche 2019: 84). Güçlerin eşit olması adaletin ortaya çıkma koşuludur. Bu anlamda adalet yoluyla malların, mülkiyetin veya hakların adil değişimi veya belirlenimi söz konusudur. Söz gelimi iki komşu kabile uzun bir savaşın sonunda birbirlerini eşit güçte gördüklerinde bu durumu nasıl sonlandıracıklarını yani adaletin nasıl sağlanacağını düşünmeye başlarlar. En nihayetinde bir uzlaşma sağlamak için taraflar uğraşacak, bu uzlaşma her iki tarafı da tatmin edecek ve onlar tarafından “adil” görülecektir. Kabileler arasındaki savaşın sebebi toprağa dairse çözüm bu toprak parçasının iki taraf arasında adil bir şekilde bölünmesi veya tarafsız bir bölge olarak kabulü olabilir (Elgat 2016: 158-159). Bu örnekte olduğu gibi Nietzsche’nin de Thukydides okumasında ele aldığı adalet kavramı ahlaki anlamda adalet değildir. Adaletle ilişkin bu ayrım, ahlaki anlamda ele alınıp alınmama meselesi, tezin tartışması ilerledikçe derinleşecek olsa da bu aşamada şu farkı ifade etmek gerekir: ahlaki adalet, ahlak öncesi adaletin aksine, eşitlik ilkesine dayanır. Dolayısıyla bütün insanları kapsayan, evrensel, değişmez eylem ilkeleri bu adaletle dairdir. Ahlak öncesi adalet ise belirli koşullar altında adil bir çözüm talep eden taraflar arasındaki çatışmadan doğar, bu çatışmanın çözümüne dairdir (Elgat 2017: 14). Dolayısıyla pratik bir amaç taşır (Sağlam 2022: 42). Nietzsche ahlaki adaletle ilgilenmez. Onun ilgilendiği adalet, dağıtım, çatışmanın çözümüne ilişkin ahlak öncesi adalettir.

Melian Diyalogu'nda Nietzsche, Meloslu temsilcilerin adalet hakkındaki veciz sözlerini değil Atinalıların güç ve adalete dair yaklaşımını esas alır (Nietzsche 2019: 84). Bu durum Nietzsche'nin Thukydides okumasından çıkardığı ikinci fikre ilişkindir. (2) Çıkar Çatışması: Taraflardan hiçbiri diğerinin çıkarlarına zarar vermeden kendi çıkarlarını serbestçe takip edemez. Bir tarafın çıkarlarından bahsetmesi için karşılıklı bir denge gerekir (Queloz 2017: 737). Nietzsche'nin dikkat çekmek istediği husus Atinalıların "Güçlü olan istediğini yapar ve zayıf olan da buna razı gelir (Thucydides 1950: 410)." sözüdür. Nietzsche'ye göre Meloslu temsilcilerin adalet talep etme hakları yoktur. Adalete dair bir talebin yapılabilmesi için güç eşitliği gerekir. Bu nedenle, eşit güce sahip olmayan taraflar arasında adaletten bahsetmek başarısız bir girişimdir (Queloz 2017: 738). Atinalıların, Melosluların adalet talebini ciddiye almamalarının nedeni de budur (Elgat 2016: 158-159).

Nietzsche, adaleti bir denge, açıkça ayırt edilebilen bir üstünlüğü olmayan güçlerin birbirleri üzerindeki iddialarıyla ilgili uzlaşma olarak düşünür (Nietzsche 2019: 84). Adalet tarafların yaklaşık olarak eşit güce sahip olma ön koşuluna dayanır. Eşit güçteki iki taraf karşılıklı uzlaşma için iyi niyet gösterir (Özgüç 2012: 24). O, Melian Diyalogu'ndaki gibi iki tarafın da belli çıkarlarının olduğu durumlarda karşılıklı uzlaşmaya gitmenin adaletin kökeni olan "mübadele" niteliğini açıkladığını söyler (Nietzsche 2019: 84-85). Adalet bir mübadeledir ve bu mübadelede bir taraf diğer taraftan daha çok değer verdiği şeyi elde ederek tatmin olur. Bu tatmin duygusu, sağduyulu bir kendini koruma yaklaşımına dayanır ve şu soruyu akla getirir: "Niçin boşu boşuna kendime zarar vereyim ve buna rağmen amacıma ulaşamayayım (Nietzsche 2019: 85)?" Nietzsche'de adaletin asıl işlevi, eşit güce sahip taraflar arasındaki anlaşmazlıkları her iki tarafın da yararına olacak şekilde çözmektir.

Adalet her iki tarafı da karşılıklı olarak tatmin edecek bir alışveriştir. Bu değişimden kaynaklanacak memnuniyetsizlik, mağdur tarafa yönelik onarıcı adalet ve zarar veren tarafa yönelik cezalandırıcı adalet talebini doğurabilir (Queloz 2017: 737). Nietzsche'nin "intikam kökeni itibariyle adaletin alanına girer (Nietzsche 2019: 84)." ve "minnettarlık da aynı şekilde (Nietzsche 2019: 84)." önermelerinin nedeni budur. Minnettarlık duygusu karşı tarafa adaletin gereğinden daha fazlası verildiğinde, intikam arzusu ise daha azı verildiğinde ortaya çıkar (Queloz 2017: 737). Bu durum Nietzsche'nin neden adaletin yalnızca "değişim" değil aynı zamanda "karşılıklılık" esasına dayandığı fikrini de açıklığa kavuşturmuş olur. Nietzsche'nin Thukydides'e yaptığı göndermenin gücü budur: Diyalog'ta Meloslu yöneticilerin adalet hakkındaki söylemlerine karşılık Atinalılar durumun "ne kadar adil olduğu" konusunda tartışmayı reddettiler çünkü Atinalılara göre adaletle ilgili kararlar yalnızca onu uygulama konusunda eşit güce sahip olanlar arasında geçerlidir (Thucydides 1950: 401-410). Bu, Nietzsche'nin bahsettiği Thukydides'e ait önemli bir içgörüdür. Adalet, eşit olmayan güce sahip taraflar arasındaki etkileşimlerden kaynaklanmış olamaz çünkü "güçlü olan elinden geleni yapar ve zayıf, çekmesi gereken acıyı çeker (Thucydides 1950: 410)." Soykütüğü'nde "denge"nin tüm sözleşmelerin ve dolayısıyla tüm hakların ön koşulu olduğunu söylemesinin nedeni budur (Nietzsche 2010: 31).

Nietzsche'ye göre denge adaletin ilkesidir (Queloz 2017: 738). Bu ilkeyi açıklamak için bir topluluğa karşı topluluğu soyguncudan koruyacağına söz veren güçlü kişiden bahseder. Nietzsche'ye göre soyguncu ile güçlü kişi eş varlıklardır ancak kazançlarını

elde etme yolları farklıdır. Güçlü kişi, soyguncuya karşı eş ölçüde direnmek için söz verir. Bu söz, bireyleri bir topluluk içinde bir araya gelmeye ve savunma ve saldırı gücünü tam olarak soyguncunun sahip olduğu gücün bulunduğu noktaya getirmeye ve sonra da onu ortadan kaldırmaya sevk eder. Zira topluluğun iki şansı vardır: eşdeğer bir güç çevresinde birleşmek veya güçlü olana boyun eğmek (Nietzsche 1966: 25). Topluluk kendisini tehdit eden soyguncuya karşı bir denge oluşturmak için örgütlenir. Bu denge adaletin temelini oluşturur. Dolayısıyla adalet pratik bir çözüm olarak ortaya çıkar. Bu durum şu sonuca götürür: Adaletin asıl amacı, adaletin kendisine yönelik bir kaygıdan ziyade kendini korumaktır (Queloz 2017: 739).

Adaletin nedeni tarafların kendini koruma isteğidir. Koruma isteği müzakere edilmesini de makul kılar. Nietzsche'nin "makul" kendini korumadan söz ederek ima ettiği gibi, her iki taraf da, elde ettiği karşılığın kendisi için en iyi seçenek olduğunu kabul edecek kadar seçeneklerini ve sonuçlarını değerlendirebilmelidir (Nietzsche 2019: 84). Bu "makul" kendini koruma yaklaşımı oldukça önemlidir. Nietzsche bu sayede adalet kavramının ortaya çıkışını adalet kavramına başvurmayacak şekilde açıklamış olur. Nietzsche'ye göre adaletin kökenine dair yapılabilecek en iyi açıklama budur. O, mevcut ahlaki değerlerin değerinin ayrıcalıklı bir köken olarak varsayılmasından kaynaklanan metafizik yanılığın eleştirmişti (Nietzsche 2010: 40). Metafizik geleneğe karşı "ahlaki adalet" diye bir şeyin olmadığını savunur. Adaletin kökenleri vardır ve Nietzsche'nin amacı bu kökenleri metafizik yanılığın kapılmadan açıklamaktır. Ona göre insanlar kendi entelektüel alışkanlıklarına uygun olarak adil eylemlerin özgün amaçlarını unutmışlardır (Nietzsche 2019: 85). Adaletin açıklamasını döngüsel olmayan bir hale getirir. Adil bir değişim niteliği gereği adil olduğu için değil, her iki tarafça da kabul edilebilir olduğu ve dolayısıyla arzu edilen sonuca, yani çatışmanın avantajlı çözümüne ulaşmada etkili olduğu için "adil" olur (Queloz 2017: 739). Nietzsche'nin metafizik karşıtlığı adaletin kökeni konusundaki yaklaşımında da kendisini gösterir. O, adaleti, yaşamın belirli zorunluluklarına işlevsel bir yanıt olarak sunar.

Nietzsche, Thukydides okumasından hareketle adaleti, güç eşitliğini çatışan çıkarlarla birleştiren bir durumda gelişmiş olarak sunar. Bu gelişme kişinin kendini koruma güdüsünün ve kendi çıkarlarına en iyi şekilde sağlama kapasitesinin bir fonksiyonudur (Nietzsche 2019: 84). Dolayısıyla adalet, güç ilişkilerinin bir sonucudur. Nietzsche, Melian Diyalogu'nu adaletin güç ilişkilerinin bir ifadesi olduğunu göstermek için kullanır. Adaletin "gerçeklikle" eşdeğer tutulduğu bu yaklaşım Nietzsche'nin anti-Platonik ve anti-idealist tutumuyla örtüşmektedir (Himmelman 2017: 179). Diyalog, idealist ve realist yaklaşımların çatışmasıdır. Atinalılar, realist biçimde gücünün her zaman haklı olduğunu savunurken, Meloslular idealist biçimde adalet ve ahlaktan bahseder. Oysa Nietzsche'ye göre Meloslular güçsüz konumları nedeniyle adalet talep edebilecek durumda değildir. Nietzsche'ye göre, güçsüzler kendi durumlarını kabul etmeli ve güçlü olanların iradesine boyun eğmelidir (Nietzsche 2019: 85).

Adil kabul edilen ile gücün tezahürü iç içe geçer. Tarafların sahip olduğu güce göre bir uzlaşma, denge sağlanır. Bu denge pragmatik bir değer taşıır: düzenin korunması veya yeniden yapılandırılması. Melian Diyalogu'nda da Atinalı temsilciler, güçsüz Meloslu temsilcilerin adalet hakkındaki veciz sözlerini dinlemezler, çünkü onlar kendi amaç ve faydalarına odaklanmışlardır (Thucydides 1950: 401-410). Bu noktada Thukydides, Nietzsche'ye göre gerçeklik hakkında alışıl gelmiş dışında bir şeye işaret eder:

Adaletin tarafların kendi çıkarlarını gözetmesi yoluyla sağlanması (Zumbrunnen 2002: 246).

Thukydides'i gerçeklik karşısında cesur olmakla över (Nietzsche 2010: 106). Nietzsche'ye göre Thukydides, gerçeklikle yüzleşmiştir. Bununla Thukydides'in "Atinalı ve Meloslu elçilerin korkunç diyalogları» olarak adlandırdığı tarih yazımında adaletten bahsederken var olanın ötesinde daha doğru bir dünya aramadan, etrafındaki gerçek dünyayla yüzleşmesini kasteder (Nietzsche 2019: 84). Bu övgü, Platon ve Batı metafizik düşünce geleneğinin binlerce yıllık kabullerine meydan okur. Nitekim binlerce yıldır insanlarda bencil olmayan eylemlerin adil eylemler olduğuna dair yaygın bir inanç vardır (Nietzsche 2019: 85). Adalet de kendisine verilen yüksek değeri bu inançtan alır (Koçak 2023: 369). Oysa bencil olmayan eylemlerin başlangıçta -ilk ortaya çıkış zamanlarındaki- amaçları farklıdır. Nietzsche'nin de Thukydides okumasından vardığı "gerçek" adaletin sebebi budur: adaletin ortaya çıkmasına neden olan genel başlangıç koşullarını belirlemek.

1.2. Güç İstencinin ve Yaşamın Olumlanması

Güç, Nietzsche'nin adalete ilişkin görüşlerinin merkezinde yer alır. Nietzsche'nin Melian Diyalogu'nda güce yaptığı atıf fiziksel olana ilişkin bir görünüm sergilese bile bu durum adalet ilişkilerinin eski biçimine dair bir örnek olmasıyla ilgilidir. Aslında Nietzsche, güce dair kesin bir belirlenim gerçekleştirmez. Güç kavramının mutlak bir tanımı yoktur. Gücün ne olduğu bağlamıyla birlikte, her durum için ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Güç, birinin sahip olduğu belirli güç konumuna, yani onun gücünün başkaları için sahip olduğu değere göre ölçülmelidir. Nietzsche farklı eserlerinde gücü fiziksel, psikolojik ve başkaca yönleriyle tasavvur eder ancak izole edilmiş, mutlak bir güç olarak asla düşünmez (Himmelmann 2017: 173). Güçten söz edilebilmesi her zaman ötekinin varlığını gerektirir. Dolayısıyla bir durumda gücün ifadesi olan şey bir başka durum için güçsüzlük olarak görünebilir (Elgat 2016: 159).

Nietzsche için dünyada olup biten her şey güç istencinin bir parçasıdır. Güç istencini "yaşamın kendisi (Nietzsche 2018: 28)" olarak tanımlar. Böyle Buyurdu Zerdüşter eserinde "Nerde canlı gördüysem, orda güç istemi gördüm; uşağın isteminde dahi efendi olma istemini gördüm (Nietzsche 1964: 132)." şeklinde güç istencini bir çeşit güdü olarak anlatır. Nietzsche'de güç istenci yaşamın ve insanın ne olduğuna dair bir yanıt sağlar. Bu yanıtta gözden kaçırılmaması gereken güç istencini yaşamın ve insanın özüne dair bir hakikat olarak görmek yerine bir hipotez olarak kabul etmektir. Bu kabul Nietzsche'nin perspektivizm anlayışından kaynaklanır. Perspektivizm, hakikatin mutlak ve nesnel değil, bakış açısına göre değişen olduğu düşüncesidir. Dolayısıyla güç istenci de bir hakikat olarak değil ancak yaşamı ve insanı anlamak bakımından bir hipotez olarak kullanılabilir. Bu sayede kavram Nietzsche felsefesiyle örtüşür.

Nietzsche için güç istemi, yaşamın özü ve yaratıcı doğasıdır; yaşamın kendisi bu gücü benimsemektir. İnsan, özgün doğasında yenmeyi, kazanmayı, kabul ettirilmeyi ve yaralamayı arzular (Nietzsche 2018: 191). Bu istencin doğasında hareket vardır. Dünya sürekli bir akış halindedir. Bu akış farklı güçlerin birbiriyle olan ilişkisinden doğar. İzole, mutlak olarak var olan bir güçten söz edilemez. Bir güç başka bir güçle

girdiği ilişkiyle anlamlandırılabilir. Güç istemi bir dirence, bir karşı kuvvete ihtiyaç duyar ve bu sayede kendisini açığa çıkarır (Himmelmann 2017: 173).

Nietzsche Thukydides'i cesur bulur. Thukydides adaleti, Batı metafiziğinde olduğu gibi, önceden var olan evrensel nitelikteki kuralların uygulanması olarak görmez; güç dengesiyle yorumlar. Adalet her durumda güç istenciyle tekrar tekrar inşa edilir (Sedgwick 2013: 85). Modern hukuk anlayışında ise durum tam tersidir. Modern hukuk, hukuk öncesi var olan güç istencini hukuk düzeni kurulduktan sonra baskı altına alarak, yasaklayarak, cezalandırarak kendi varlığını meşrulaştırır (Sağlam 2022: 39). Dolayısıyla Nietzsche'nin gözünde, yaşamın özü olan güç istemi, modern hukukta cezalandırılan "fiil" ve "özne" haline gelmiştir. Modern devlet ve ideolojilerin eşitlik ideallerinin aksine, Nietzsche, insanlar arasındaki güç farklılıklarının korunması gerektiğini savunur. Nietzsche adaleti "mesafe pathosu" ile ilişkilendirir ve Batı metafiziğinin eşitlikçi adalet anlayışına köle ahlakı teziyle karşı çıkar; böylelikle eşit haklar retoriğinin ardında gizlenen intikamı açığa çıkarır.

2. EŞİT HAKLAR SÖYLEMİNİN REDDİ

Modern adalet teorisi, eşitlik kavramı üzerine kuruludur. Platonculuk, Hristiyan ahlakı ve bu ahlakın sekülerleşmiş biçimi olan modernizm, eşitlik ve eşit haklar doktrinini üç temel argümanla destekler: Birincisi, tüm insanların Tanrı karşısında eşit olduğu iddiası; ikincisi, rasyonalizmin evrensel özne iddiası; üçüncüsü ise, Batı metafiziğinin ve modernizmin birlikte şekillendirdiği doğal haklara sahip özne modelidir (Küçükalp 2007: 235).

Eşit haklar söylemi her güçlü çağın özgün yanı olarak Nietzsche'nin "insanla insan, zümreyle zümre arasındaki uçurum, tiplerin çoğulluğu, kendisi olma, kendini üste çıkarma istenci, mesafe pathosu dediği (Nietzsche 2010: 86)" şeye şeye karşı konumlanır. Mesafe pathosu, Nietzsche'nin ahlaki değerlerin tarihsel kökenlerine dair anlatısıyla açıklanabilir. Ahlakın Soykütüğü Üstüne adlı eseriyle Nietzsche, ahlakın metafizik kurguların etkisinde nasıl şekillendiğini anlatır. Filozoflara bir ödev verir: "Filozofun değer sorunsalını çözmesi ve değerler hiyerarşisini belirlemesi (Nietzsche 2010: 69)" Kendi çalışmalarında, ahlak anlayışlarının nasıl baskın değerler yarattığını ve bu değerlerin yaşam üzerindeki etkilerini araştırır. Bu baskın ahlak anlayışı, tarihsel süreçte tüm değerleri yeniden şekillendirir. Nietzsche'nin amacı, yaratılan bu değerlerin köklerine tarihsel bir perspektiften, günümüzün ahlak anlayışlarından bağımsız olarak bakmaktır. Metafiziğin tüm gizli ve açık biçimlerini ifşa etmeyi amaçlayan Nietzsche, metafizik inancın kökenlerinin bu inançların gerçek nedenleri olmadığını gösterir gösterir (Young 2010: 371). "Sizin ülküler gördüğünüz yerde, ben insanca, pek insanca şeyler görüyorum yalnız (Nietzsche 2003b: 71)!" der. Bunun nasıl olacağını kendi soykütük yöntemine karşıt olarak konumlandığı İngiliz psikologlarının görüşleri üzerinden anlatır.

Soykütüğü'nde ahlakın kökeni üzerine çalışan İngiliz psikologlarını eleştirirken onların araştırma yöntem ve sonuçlarında ortak bir yön tespit eder. Söz konusu psikologlar ahlakın kökenini pasif, edilgin, otomatik olan davranışlarda bulur (Nietzsche 2010: 39). Nietzsche psikologları bunu yapmaya iten sebeplere dair çeşitli şeyler

düşünür: İnsanı küçümseyen bir içgüdü, Hristiyanlık düşmanlığı, hayal kırıklığına uğramış idealistler olmaları veya hepsinden biraz. Bir temenni olarak bu araştırmacıların cesur, gururlu ve her çeşit hakikatle -Hristiyanlık karşıtı, ahlak dışı, acı, çirkin-yüzleşmeye hazır olmalarını ister (Nietzsche 2010: 39-40). Nietzsche kendisinin her çeşit hakikatle yüzleşmeye hazır olduğunu ilan ederken İngiliz psikologlarını tarihsel ruh yoksunluğuna sahip olmakla suçlar. Sebebini de “iyi” ve “kötü” üzerinde kurgular.

İngiliz psikologlara göre ‘iyi’ kavramı, insanların bencil olmayan eylemlerinin toplum tarafından onaylanması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu onay zaman içinde unutulur ve sonrasında insanlar, karşılaştıkları eylemleri otomatik olarak ‘iyi’ olarak değerlendirirler. Ancak Nietzsche’ye göre, bu durumun temelinde çağdaş İngiliz ahlak felsefesinin bir özelliği olan faydacılık yatar (Nietzsche 2010: 39). Söz konusu filozoflar değerlerin ahlaki kökenine dair -ortaya çıktıkları dönemin tarihsel gerçekliğinden bağımsız olarak- metafizik bir bir kurgu icat etmişlerdir. Nietzsche’ye göre iyi ve kötünün ahlaki tarihindeki hakikat başkadır.

Nietzsche, ‘iyi’ yargısının kökeninin, kendisine iyilik yapılan kişiye dayandığı fikrine kesinlikle karşı çıkar. Ona göre, iyilik gösterilen kişi, iyi değerini tanımlayan ve kurgulayan kişiyle aynı değildir. ‘İyi’yi tanımlayanlar, genellikle ‘iyi’ olarak nitelendirilen eylemleri gerçekleştiren soylular yani güçlü kişilerdir. Bu kişiler, eylemlerine özgün bir değer atfederler ve bu, güçlü ile zayıf kişiler arasındaki ‘mesafe patosu’nu yaratır, böylece ‘iyi’ kavramının ortaya çıkmasına neden olur (Nietzsche 2010: 39-40). Güçlü kişi, gücünden dolayı kelimeleri inşa eder. Gücün bir görünümü de neyin “iyi” veya neyin “kötü” olarak adlandırılacağına karar vermektir. Nietzsche, argümanını desteklemek için etimolojik kanıtlar sunar. İyinin kavramsal gelişimi çeşitli dillerde “soylu”, “asilzade”, “ruhça yüksek” gibi benzer köklerden gelmektedir. “Kötü” kavramının kökeni için de durum benzerdir. Kötü kavramı “bayağı”, “köylülük” “alçaklık” gibi benzer uğraklardan geçer (Nietzsche 2010: 43).

Nietzsche, mesafe pathosu’nu, insanlar arasında değer ayrımlarının oldukça fazla olduğu aristokratik bir toplumdaki yönetici sınıf arasında doğal olarak gelişen bir tutum olarak nitelendirir (Nietzsche 2010: 189). Bu tutum şimdiye kadar meydana gelen her “insan” tipinin gelişmesinden sorumludur. Pathos, iflah olmaz sınıf farkından, egemen kastların yönettiklerine tepeden bakmalarından doğmuştur. Nietzsche, mesafe pathosu’yla şunu iddia eder: “Sürekli büyüyen ruhun içindeki uzaklığın özlemi, sürekli daha yüksek, daha az bulunur, daha uzak, daha yoğun, daha kuşatıcı durumların oluşumu, kısaca tamı tamına insan tipinin yükselişi (Nietzsche 2010: 189).” Her ne kadar bu ifadede Nietzsche mesafe pathosunu anlatırken “aşağılık”, “sürü”, “sıradan” ya da benzer bir ifadeyi kullanmasa da toplumsal düzende hiyerarşiyi savunduğu ve daha doğru bir ifadeyle bunu doğal gördüğü açıktır. Ahlakın kökenine dair yaptığı Soykütük çalışmasında -İngiliz psikologların aksine- iddia ettiği de kendilerini ve eylemlerini iyi, yani tüm diğer insanlardan farklı olarak birinci dereceden hisseden ve kabul ettirenlerin “iyilerin” kendisi olduğudur (Nietzsche 2010: 41). Yani iyiler, asil, güçlü, yüksek mevkili ve yüksek fikirli olanlardı, alçak ya da sıradan insanlar değil. Onların değer yaratma hakkını ilk kez bu mesafe pathosu’ndan ele geçirdiklerini ifade etmişti (Nietzsche 2010: 41). Dolayısıyla mesafe pathosu, bir yanda asil olan ile diğer yanda sıradan, aşağılık olan arasında bir karşıtlık olduğunu varsayar. Bu karşıtlık birbirine bağlı olarak ortaya çıkan iki temel ahlak türünde -soylu ahlaki ve köle ahlaki-belirginleşecektir.

3. MODERN AHLAKIN KÖKLERİ

3.1. İki Egemen Ahlak Tipolojisi : Soylu Ahlakı ve Köle Ahlakı

İyinin ve Kötünün Ötesinde adlı eserinde Nietzsche, şimdiye dek yeryüzünde egemen olmuş ve bu egemenliğini sürdürmekte olan ahlak türlerini incelediğinde iki ahlak anlayışının düzenli bir birliktelik gösterdiğini ve daima birbirine bağlı olduğunu görür: soylu ahlakı ve köle ahlakı (Nietzsche 2010: 191). Bu iki ahlak türü arasındaki ayırım tarihsel değildir. Tarih boyunca soylu efendinin kölece yaşadığı veya bir kölenin efendice yaşadığı durumlar mevcuttur (Karatekeli 2016: 183). Buna rağmen Nietzsche, ahlak türlerini anlatırken tarihe atıf yapar ve büyük ölçüde köle ahlakının bir örneğinin tarihsel izini sürer: modern Avrupa ahlakı. Nietzsche'ye göre modern Avrupa ahlakı, Roma İmparatorluğu'nun siyasi baskısına karşı manevi bir intikam biçimi olarak Hıristiyanlığın doğuşundan kaynaklanmıştır. Manevi bir intikam olarak yorumlar çünkü Avrupa ahlakı fiziksel olarak siyasi bir misilleme yapacak güçte değildir (Nietzsche 2010).

Roma İmparatorluğu'nun yıkılması antik çağın değerlerinin çöküşünü simgeler. Bu değerler soylu ahlakına dair olup insanın özgürleşmesi, yaratıcı doğası ve gücü üzerine odaklanır. Antik Yunan döneminde yaşayan düşünürlerin de sorgulayıcı bir düşünme biçimleri vardı. Bilgelik yüceltiliyordu. O dönem mevcut olan Dionysos kültü yaşamı olumlar ve yaşamın içindeki tutkuyu, yaratıcılığı ve içten gelen gücü temsil ederdi. İnsanın içsel doğasını güçlü bir yaşam enerjisiyle ilişkilendirirdi. Yine o dönem aristokratik bir ahlak anlayışı vardı. Dolayısıyla güçlü ve cesur olan yüceltilirdi. Bu ahlak anlayışı zayıflığı ve sıradanlığı reddederdi (Nietzsche 2018: 191). Bu değerler, Nietzsche'nin felsefesinde önemli bir rol oynar ve modern toplumun değerleriyle karşılaştırıldığında büyük bir farklılık gösterdiği görülür.

Roma'nın çöküşü, Nietzsche'nin gözünde, Hristiyanlığın yükselişi ve Hristiyan değerlerin egemenliği ile aynı döneme denk gelir. Hristiyan değerleri Antik çağın değerlerinin aksine gücü değil, acı çekmeyi önceler. Nietzsche'nin eleştirisi de Hristiyanlığın insanın gerçek doğasını bastıran, yaşamı inkar eden ve gücü zalimlikle eş tutan yaklaşımınadır. Bu nedenle Hristiyan ahlakını köle ahlakının tarihsel bir görünümü olarak yorumlar. Roma İmparatorluğu ve Hristiyanlık arasındaki ilişki, antik ve modern dünya arasındaki dönüşümü ve iki ahlak tipolojisini anlamak için önemli bir işlev görür.

Soylu ve köle ahlakı yaşamı anlamlandırma biçimidir. Soylu ahlak türü, değerlerini kendi gücünden alır. Bu ahlaka sahip bireyler, eylemlerini kendi güç istençleri doğrultusunda şekillendirirler. İyiyi ve kötüyü kendi ölçütlerine göre tanımlarlar; bu tanımlamalar, toplumsal kabullerden bağımsızdır. Soylu ahlakında "iyi", güç, cesaret, yaratıcılık ve kendi kaderine yön verebilmek yetisi gibi niteliklerle ilişkilendirilir (Nietzsche 2018: 192). "Kötü" ise zayıflık, korkaklık ve bağımlılık ile ilişkilendirilir. Soylular güçlü ve yaratıcıdır, yaşamı olumlarlar. Ne isterlerse onu yapabilirler. Soylu ahlakı değer belirleyicidir. Onay ihtiyacı yoktur. "Bana zararlı olan şeyin kendisi zararlıdır." yargısına sahiptir (Nietzsche 2018: 192). Kendilerini severler ve kendilerini iyi görürler. Kendilerinde takdir ettikleri her şeyi "iyi" olarak adlandırır. Ruhları özgürdür. Kendilerinin zıddı olan zayıf ve güçsüzleri "kötü" olarak adlandırır.

Köle ahlakı, Nietzsche'nin tanımladığı şekliyle, güç istencinden yoksun bireylerin geliştirdiği bir ahlak türüdür. Bu ahlak türü, güçsüzlüğün, bir erdem olarak yüceltilmesi üzerine kuruludur (Nietzsche 2010: 60). Köle ahlakı, soylu ahlakının değerlerine bir tepki olarak ortaya çıkar; yani soyluların güçlü ve baskın olmasına karşı bir direniş şeklidir (Nietzsche 2018: 193). Köleler soylular gibi güçlü olamadıkları için değer yaratmaktan yoksundur. Köle ahlakı kaynağını güçten değil zayıflıktan alır. Nietzsche Eski Yunan soylularının köleleri için kullandığı eski Yunanca sözcüklerin “mutsuz” kelimesinin çeşitli görünümüleriyle ilişkisinin tesadüf olmadığını belirtir (Nietzsche 2010: 51-52). Soylular yaşama duydukları arzu nedeniyle doğal olarak mutludur, kölelerin nasıl hissettikleri onlar için önemli değildir ancak köleler kendi belirlenimlerini soylu efendi üzerinden gerçekleştirir. Nietzsche'nin amacı köle ahlakının sebep olduğu zararları ifşa etmektir çünkü köle ahlakı metafizik bir kurguyla hareket eder ve güçlü insan tipine ket vurur (Berkowitz 2003: 112).

Nietzsche için varolmanın temel niteliği güç istencidir. Bu nedenle acıyla başa çıkma, direnme ve onu en iyi şekilde kullanma yeteneğine değer verir. İyilikten ziyade büyüklük kavramıyla ilgilenir. Metafiziğe ve öte dünya fikrine karşı çıkışının temeli buradadır (Tanner 2007: 49). Bu durum soylu ve köle ahlakının farkında belirginleşir. Soylu ahlak büyüklükle, kahramanlıkla ilgilidir, yaşamı olumlar. Zafer edasıyla her şeye “evet” der. Kendisine odaklıdır. Buna karşılık köle ahlakı saflık, iyilik ve öte dünya ile ilişkilidir. Yaşam karşıtıdır. Kendisinden farklı olan her şeye daha başta “hayır” der (Nietzsche 2010: 51). Odak noktası hep ötekidir.

3.2. Köle İsyanı ve Değerlerin Tersine Çevrilmesi

Ahlaktaki köle isyanı tüm ahlaki değerlerin yeniden değerlendirilmesi ve tersine çevrilmesidir (Nietzsche 2010: 48). Bu isyan geçmişin bir noktasında yaşanmış ve bitmiş değildir. Nietzsche ahlaktaki köle isyanını Batı düşüncesine iki bin yıldır egemen olmayı başarmış bir süreç olarak görür (Nietzsche 2010: 49). Bu süreç, Yahudi rahiplerin ruhban sınıfının ilk örnekleri olarak ortaya çıkışıyla başlar. Yahudi rahiplerin köle isyanındaki iki önemli özelliği bulunmaktadır: Birincisi, güç istemi. Rahipler güç istemine sahiptirler ancak güçsüz konumdadırlar; bu, onların soylu değerlere sahip olmayan intikamlarını fiziksel değil, psikolojik bir savaş şeklinde yürütmelerine neden olur (Berkowitz 2003: 122). Bu psikolojik savaş sayesinde “en tinsel intikamı (Nietzsche 2010: 48)” gerçekleştirirler. İkincisi rahiplerin zekasıdır (Young 2010: 693). Rahipler iradelerini içsel olarak kendilerine yönlendirirler. İradeyi dış dünyaya ve diğer insanlara yöneltmek eski soyluların alışkanlığıdır. Rahiplerde ise içe dönme, derin düşünceler ve nefret vardır. Rahipler değerleri tersine çevirirken aynı zamanda insanlık rahiplerle birlikte ilginç hale gelir. İnsan ruhu, ilk olarak rahiplerle, onu hayvanlardan ayıran özellikleri kazanmıştır (Nietzsche 2010: 48). Yani yarı hayvan insan ehlileşir; derinlik kazanır.

Rahipler, tinsel intikamlarıyla güç kazandıkça dilde de eş zamanlı değişimler meydana gelir. ‘Saf’ ve ‘saf olmayan’, ‘iyi’ ve ‘kötü’ terimleri bu yeni düzenlemelerle ilişkilendirilir (Nietzsche 2010:46). Bu yeni ‘saflık’ anlayışı, soylu savaşçıların pek çok alışkanlığından vazgeçmeleri gerektiğini öngörür. Önceleri yaşama sevinci veren soylu alışkanlıklar, kutsal ideallerle değiştirilir. Yoksulluk, sefalet ve uysallık ‘iyi’ olarak;

savaş, hırs ve bencillik ise ‘kötü’ olarak kabul edilir. Bu süreçte soylu ahlakın erdemleri nefret odağına dönüşür (Nietzsche 2010:61). Yahudilerle başlayan değerlerin yeniden değerlendirilmesi Hristiyanlıkla birlikte tamamlanır. Nietzsche Yahudi değerlendirmesinin Hristiyanlığa miras kaldığını düşünür (Nietzsche 2010: 48). Nietzsche, Hristiyanlığı, Yahudi ideallerinin nihai somutlanması olarak görür. Hristiyanlıkla birlikte “iyi” olan “kötü”ye ve “kötü” olan da “iyi”ye dönüşmüş, ahlaki değerlerin tersine çevrilmesi tamamlanmıştır (Nietzsche 2010: 60).

3.3. Köle İsyanının İlk Failleri: Rahipler

Nietzsche’ye göre köle isyanının ilk faileri, başlangıçta çelişki gibi görünse de, köleler değil soylular ya da daha doğru bir ifadeyle soyluların bir alt türü olan rahip soylulardır (Meredith 2020: 254). Rahibin soylu olarak nitelendirilmesi sahip olduğu mesafe pathosuna ilişkindir. Rahibin bu pathos sayesinde değerler yaratma ve dolayısıyla yönetme hakkı vardır (Nietzsche 2010: 48). Köle isyanı başlangıçta her biri kendi soylu ahlakına sahip olan “rahip aristokrasisi” ile “şövalye aristokrasisi” arasındaki çatışmadan kaynaklanır. İki soylu ahlakın köle ahlakını nasıl ortaya çıkardığı hususunda Nietzsche rahipler kastiyla savaşçılar kastının birlikte olmayı istemeyerek karşı karşıya geldikleri zamanı işaret eder (Nietzsche 2010: 47). Şövalye aristokrasisinin değer yargıları, güçlü bir bedene sahip olma, canlılık, zenginlik, savaşabilme yetisi, macera tutkusudur. Rahiplerin değer yargıları ise oldukça farklıdır. Söz gelimi bir savaş çıktığında rahipler güçsüz kalır. Rahipler soyluların aksine sefilliği, hastalığı, güçsüzlüğü, yoksunluğu yüceltir (Nietzsche 2010: 48). Bu aşamada rahiplerin soylu bir sınıf olarak kendi ayırt edici değerlerini ve mesafe duygusunu ifade edebilecekleri soylu değerlerden bu kadar kökten farklı yeni değerleri -kölece değerleri- neden teşvik ettiği meselesi dikkat çekicidir (May 2011: 29).

Nietzsche, soylu rahiplerin statülerini yitirdikleri ya da kölelere dönüştükleri bir süreci asla tasvir etmez. Tam tersine, rahipler ile “şövalye aristokratları” veya “savaşçı soylular” arasındaki çatışmaya ilişkin tartışması savaş meselesiyle devam eder. Rahiplerin bir savaş çıktığında pek de güçsüz kalacaklarına atıfla onları hızlı ve görünüşte tam bir yenilgiye uğratar (Nietzsche 2010: 48). Savaş örneğiyle Nietzsche, bahsettiği rahip halkın Roma tarafından fethedildiği tarihsel gerçekliğe göndermede bulunur (May 2011: 30). Nietzsche rahiplerin fiziksel olarak güçsüzlüğünün yarattığı bir duyguyu işaret eder: dehşetli, korkutucu bir nefret. Nietzsche’ye göre dünya tarihinde en büyük kindarlar her zaman rahiplerdir ve bu konuda onlarla başa çıkabilecek hiç kimse yoktur (Nietzsche 2010: 48). Nietzsche Yahudi rahiplerin intikam eylemini, bu eylem ahlaktaki köle isyanıdır, gerçekleştirdiklerini söyler. Bu sayede rahiplerin soylu ahlaka uzak yeni değerler yaratmaya başlaması anlaşılır olmaktadır. Savaş neticesinde politik bir yenilgiye uğratılsalar da rahipler mesafe duygusundan ve soylu ahlaklarından hemen taviz veremezler çünkü kendilerini hâlâ şövalye aristokratlarından “daha saf” ve dolayısıyla onlardan üstün görmektedirler (Snelson 2023: 8). Rahiplerin nefretinin, soylular olarak değer verdikleri politik güç kaybına bir tepki olduğu savunulabilir. En nihayetinde savaşçı soylunun politik üstünlüğü rahibin öfkesini harekete geçirir. Rahiplerin nefreti sadece savaşçı soyluların yönetimini ortadan kaldırmayı değil, aynı zamanda onu temellendiren doğal rütbe düzenini de dönüştürmeyi amaçlar.

Bunun sonucu da değerlerin yeniden değerlendirilmesi olur. Nietzsche'ye göre rahipler köle isyanına önemli bir katkıda bulunmuştur (May 2011: 29).

Rahiplerin köle isyanına yaptıkları katkının çözümlenmesinin yanında rahiplerle ilgili bir diğer mesele Nietzsche'nin rahiplere neden ihtiyaç duyduğu ve bu anlatıda onlara attığı anlama ilişkindir. Nietzsche değer yaratma özelliğini soyluya dair bir nitelik olarak görür. Sıradan insan yalnızca kendisi olarak kabul edildiği şeydir: kendisi için değerler önermeye hiç alışkın değildir. Aynı zamanda köle ahlakına sahip sıradan insan kendisine efendilerinin ona attığı değerden başka bir değer yüklemeydi. Değer yaratma hakkı soylu efendiye aittir (Nietzsche 2018: 195). Dolayısıyla değer yaratma yetisi soyluluğun bir göstergesi olduğundan hiçbir köle böyle bir yeniden değerlendirmeyi tek başına gerçekleştiremez. Nietzsche önceden var olan soylu değerlerin yeniden değerlendirilmesi yoluyla köle ahlakının değerlerinin ortaya çıktığını açıklarken eğer rahiplerden bahsetmeseydi değer yaratmak soylu efendinin niteliği olduğundan kölelikle bağdaşmayacaktı (May 2011: 43). Rahip soylu sayesinde kölece değerlerin ilk nasıl yaratıldığı meselesi açıklığa kavuşmuş olur.

Rahip soylular köle isyanıyla birlikte iki önemli şeyi gerçekleştirmiş olurlar. İlki rahiplerin gerçekleştirdiği değerlerin yeniden değerlendirmeye sağlanan düzenin kölece ahlaka hizmet etmiş ve rahiplerin güç kazanmasını sağlamış olmasıdır. Nietzsche çileci rahibe ilişkin "hastalar sürüsünün alınına yazılmış bir kurtarıcı, bir savunucu, bir çoban olarak anlamalıyız: onun müthiş tarihsel görevini ancak bu şekilde anlayabiliriz. Acı çekenler üzerindeki egemenliği onun krallığıdır, orada içgüdüsel yönlendirir onu, orada kendi sanatını uygular, ustalaşır, mutlu olur. Kendisi de hasta olmalıdır, derinden derine hastalarla, kötü yola düşmüşlerle ilgisi olmalıdır – yoksa birbirlerini nasıl anlayacaklardı; bir de güçlü olmalıdır, başkalarından çok kendinin efendisi, güç istemine el sürmemiş olmalıdır, böylece hasta güvenir ona, hem de korkar ondan; böylece hastaların desteği, direnci, dayanağı, boyunduruğu, terbiyesi, despotu ve Tanrı'sı olabilir. Sürüsünü korumalıdır (Nietzsche 2010: 145-146)." derken bu durumu kasteder. Rahip soyluların köle isyanıyla birlikte gerçekleştirdiği ikinci şey savaşçı soylulardan intikamlarını almalarıdır. Değerleri yeniden değerlendirilme yoluyla bir nevi bertaraf edilmiş soylular artık kölelere uygun değer sistemine sahiptirler (May 2011: 50-51). Dolayısıyla soylu efendi gücünü kaybetmiştir. Böylece başlangıçta politik olarak yenilgiye uğrayan rahiplerin intikamı tamamlanmış olur. Nietzsche'ye göre bu intikam, rahiplerin köle değerlerini yaratmalarının da nedenidir. Kölece değerler rahipler tarafından aristokrat soyluları "yozlaştırmak" amacıyla yaratılmıştır (Snelson 2023: 9).

3.4. Hıncın Yaratıcı Doğası

Rahipler ahlaktaki köle isyanıyla beraber değerleri tersine çevirdiğinden ve ardından kölece ahlak anlayışı varolmak için her zaman düşman bir ötekiye ihtiyaç duyduğundan bu düşmanın, savaşçı soyluların, sahip olduğu değerler kötülenerek "iyi" yeniden kurgulanmıştır. Nietzsche'nin Soykütüğü'ndeki temel iddialarından biri bu duruma hıncı duyusunun neden olduğudur (Nietzsche 2010: 51). Nietzsche için bu yeni değerler hıncı duyusunun zehirli gözleriyle başka bir anlama bürünü (Nietzsche 2010: 55).

Hınç, hoşnutsuzluktan kaynaklanan, nefretle karakterize edilen bir duygudur. Bu duygu kişinin hoşnutsuzluğunun algılanan nedeni üzerine misilleme yapma, intikam alma arzusunun içeren karmaşık bir zihinsel durumdur (Elgat 2017: 26). Hınç, olumsuz duyguları tetikleyerek bu duyguları ortaya çıkaran kişi veya fikri yadsır (Sağlam 2022: 5). Nietzsche'ye göre köle ahlakının nefret dolu ve kinci zihinsel durumunu ifade eder. Köle ahlakı, soylu efendinin sebep olduğu olumsuz duygular nedeniyle intikamı içselleştirir, tepki vermek yerine soylunun gücünü ifade eden tüm durumları inkâr eder (Sağlam 2022: 17).

Hınç duygusunun olumsuz, tepkisel oluşunun yanında bir diğer niteliği de yaratıcılıktır. Nitekim köle isyanının yeni değerler yaratması bu duyguyla başlamıştı. Bu değer yaratımı elbette soylu değerlerden farklı olacaktır. Soylular zafer edasıyla her şeye her şeye "evet" derken köle ahlakı kendisinden farklı olan her şeye daha başta "hayır" der. Köle ahlakının noktası öteki olduğundan -dolayısıyla ikincil niteliktedir.- nefretle başlamaktadır. Bu nedenle nefretle başlayan yaratıcılık kölece değerlere sebep olacaktır (Çiftçi 2016: 103).

Köle ahlakına sahip olanlar kendi güçsüzlüklerine rağmen iktidarı arzulamaktadır. Bu durum hınç yoluyla bir güç arayışına neden olur. Köleler soylu efendilerinden eylem yoluyla intikam alabilecek kadar güçlü değildir. Bu güçsüzlük intikamın eylemden değil derin düşüncelerden doğmasına neden olur (Elgat 2017: 2). Kölelerin efendilere zarar verme ve onlara her türlü avantajlarından mahrum edecek şekilde saldırma arzusunun içerir. Köle isyanı daha sonra bu temel hedefle ilişkili olarak, güçlülere zarar vermek için hesaplanmış bir girişim olarak düşünülebilir. Güçsüzlerin aşağı konumu, bu hedefi doğrudan, güçlülerin çıkarlarına zarar veren eylemlerle takip edememeleri anlamına gelir. Bu nedenle köleler, güçlü insanların konumunu ve avantajlarını baltalamanın açık olmayan bir yöntemi olarak yeni bir değerler tablosu oluşturur ve daha dolaylı bir stratejiye başvururlar. Hınç duygusunun ahlaktaki köle isyanının ardındaki başlıca psikolojik unsur olmasının nedeni de budur.

Hınçla dolu, ezilen, yok sayılan köle nihayetinde soylu efendiye başkaldırır. Başkaldırısıyla kölenin sahip olduğu hınç duygusu ahlakileşir. Güç istencinden yoksun, fiziksel olarak tepki veremeyen köleler hayali bir intikamın peşine düşer. Ruhban sınıfının icat ettiği bu hayali intikamla köleler soylu efendilerinin değerlerini altüst ederek yeni bir sıradüzeni belirler. Yeni sıradüzeninin doğumu Batı'nın bugünkü ahlaki değerlerinin yaratıcı kökenidir. Nietzsche'nin Ahlakın Soykütüğü adlı eserindeki tezi de budur. Sahip olduğumuzu düşündüğümüz yüce idealler özünde nefret dolu kinci bir zihinsel durumun, hıncın yaratıcı eserleridir (Elgat 2017: 86-87). Köle ahlakının isyanı başarılı olduğunda soyluya ve köleye dair nitelikler yeniden yorumlanır ve değerler tersine çevrilir: "Can yakmayan, kimseyi incitmeyen, kimseye saldırmayan, misillemede bulunmayan, Tanrı'ya bırakan, bizim gibi kendini gizleyen, şerrin uzağında, hayattan çok az şey isteyen, bizim gibi, sabırlı, alçakgönüllü ve adil kişi iyidir (Nietzsche 2010: 60)." Böylece köle ahlakı, kendi güçsüzlüğünü avantaja çevirir.

4. İNTİKAMIN ADALET TALEBİ OLARAK YENİDEN YORUMLANMASI

4.1. İntikam ve Adalet İlişkisi

Nietzsche, Soykütüğü'nde "Yeryüzünde ideallerin nasıl üretildiğinin gizine kim göz atmak ister (Nietzsche 2010: 60)?" sorusuyla köle ahlakının değerlerinin asıl görünümünü açıklar: Karşılık verilemeyen zayıflık "iyilik" ve "sabır", kaygılı alçaklık "alçakgönüllülük" olmuştur. Tüm bu yeniden üretilen değerler arasında Nietzsche'nin tanımlamasıyla köle ahlakının başyapıtı, en cesur, en ince, en dâhiyane, en sahte artistik manevrası; intikam ve nefretin karşılığı olan adalettir (Nietzsche 2010: 60-61). Adaletin neden başyapıt olduğu ahlaktaki köle isyanının hınç tarafından yönlendirilmesi ile anlaşılabilir. Başlangıçta köleler hınç duygusunun yarattığı motivasyonla intikam arzularını gerçekleştirmişlerdir. Bu yeniden değerlendirme süreci, hıncın adalet talebi olarak yorumlanmasıyla ikinci bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşüm hıncın en yüksek düzeydeki yaratıcı edimi olan adalet yorumuna sebep olur (Elgat 2017: 86-87).

Güç isteminden yoksun, gerçek tepkisi yadsınan köle ahlakı hayali bir intikamla kendisini avutur (Elgat 2017: 25). Bu intikam da adalet değerinin arkasına gizlenir. İntikamın adalet talebi olarak gizlenmesi, kendini kandırmayı sürdürerek köle isyanının tamamını psikolojik olarak mümkün kılan çok önemli bir faktördür. Köleler, hınç duygusuyla, nefret dolu bir zihinle, yönlendirildiklerinin farkında olsalardı intikamları tehdit altında olacaktı. Önemledikleri değerlere uygun yaşamaları nedeniyle ahlaki açıdan daha iyi oldukları inançları olmadığında efendilerden intikam almaları da güçleşecekti. Dolayısıyla köle ahlakının kendi gerçek motivasyonunun farkına varmasının önündeki engel hınç duygusunun adalet talebi olarak yeniden yorumlanmasıdır (Elgat 2017: 6-7).

Nietzsche, Thukydides'in Melian Diyaloguna atıfla adaletin kökenini, yaklaşık olarak eşit güçler arasındaki uzlaşma ve denge olarak yorumlar. Köle ve soylu arasındaki adalet açmazı, güç dengesizliğinde kök bulur. Köle, politik, ekonomik ve sosyal açıdan soylu efendisine kıyasla güçsüzdür ve bu nedenle adalet arayışını dile getirecek konuda değildir; adalet arayışı, aslında soylu efendiden çektiği sıkıntılarının intikamını alma arzusudur. Nietzsche'nin intikamı kökeni itibarıyla adaletin alanına dahil etmesinin sebebi de budur, intikam da bir çeşit mübadeledir (Nietzsche 2019: 85).

İntikam, rakibinden daha zayıf olan tarafından planlanabilir ve başarıyla gerçekleştirilebilir ancak intikam bir tür adalet değildir. Zira Nietzsche'nin adaletin gerçekleşmesi için başlangıçta aradığı güç dengesi mevcut değildir. İntikam, karşı tarafın gücünü azaltarak bir güç dengesi yaratabilir ancak adaleti gerçekleştirmez. Adaletin kökeni eşit güçler arasındaki dengedir ancak intikam bu dengenin olmadığı durumlarda söz konusu olur. İntikam ve adalet mübadele nitelikleri açısından benzer olsalar da Nietzsche hiçbir zaman adaletin intikamdan doğduğunu ifade etmez (Elgat 2017: 122). İntikam sayesinde soylu efendinin gücü zayıflatılmış ve sahte bir güç eşitliği yaratılmış olur. İntikam duygusundan beslenen yaratıcı hınç, intikamı adalet arzusunun arkasına gizler. İntikamın kökeni itibarıyla adaletin alanına girmesi ve "mübadele" niteliği konusundaki benzerlikleri de bu durumu mümkün kılar (Elgat 2017: 123). İntikam da adalet gibi karşılık vermeyi amaçlar. Her iki durum da bir çeşit alışveriştir. Kökenleri itibarıyla benzer olsalar da adalet ve intikam eş değildir.

4.2. Eşitliğin Yarattığı Sahte “Adalet”

Rahipler bu isyanla beraber soylu değerleri tersine çevirmişti. Artık “kötü” kişi köle ahlaki açısından “kötü” olarak kabul edilendir. “Kötü” soylu, köle ahlakının taleplerini yerine getiremediğinden hak ettiği cezayı alacaktır. Nietzsche’ye göre “kılık değiştirmiş intikamcı yargıçlar var; sürekli ‘adalet’ sözünü zehirli bir balgam gibi taşıyorlar ağızlarında, hep kapalı dudakları, hep küsmeyip de iyi ruhların yolunda yürüyen herkese tükürmeye hazırlar (Nietzsche 2010: 143).” Kölelerin söylemlerindeki adalet, özünde intikam arzusudur. Burada, kölelerin intikamı adalet olarak kavramaya başlamalarını mümkün kılan şey intikam ve adaletin “mübadele” yönündeki benzerliğidir. “Mübadele” niteliği kölelerin kendilerini intikam isteyen olarak kavramaktan adalet arzulayan olarak kavramaya kolayca geçiş yapmalarını sağlar. Oysa eski adalet anlayışına göre, Thukydides’in işaret ettiği, iki taraf arasında adalet durumu elde edilmeden önce karşılık beklemeye çalışmak adalet değil intikamdır. Dolayısıyla ilk adaletin ortaya çıkma koşulu, güç dengesi, ihlal edilmiştir. Burada kölelerin yaptığı adaletin kendisine duyulan arzuyu yeniden yorumlayarak yeni bir adalet anlayışı benimsemektir. Bu yeni adalet, ahlaki adalet, rahipler tarafından formüle edilmiştir.

Rahiplerin köle isyanıyla birlikte yaptığı taraflar arasında güç eşitliği olmayan durumlarda -böyle bir durumda eski adalet anlayışına göre adalet talebi mümkün değildir.-adalet talep edilebilen yeni bir alana sebep oldu. Köle isyanının nihai başarısıyla adalet kavramı değişime uğradı. Köle isyanından önceki eski adaletin gerektirdiği koşullar artık yoktur. Adalet artık güç eşitliği gerektirmeyen ahlaki bir taleptir. Bu sayede köle isyanı, mevcut güç ilişkilerinden bağımsız bir adalet anlayışı inşa etti. Modern adalet anlayışının ortaya çıkmasını sağladı. Ahlakta köle isyanında yaratılan adalet, herkese eşit şekilde uygulanan evrensel ahlaki değerlerin var olduğu “ahlaki adalet”tir (Elgat 2017: 14). Bu adalet türü yeni değerlerle ortaya çıkar.

İntikam, hıncın insanı tarafından adalet talebi olarak yorumlanırken eşitlik kavramıyla bu durum evrensel bir nitelik kazanmıştır. Burada bahsi geçen “eşitlik” her insanın, diğer tüm insanlarla eşit muamele görmek konusunda hakka sahip olduğunu ve buna karşılık tüm insanlara eşit muamele gösterme borcu altında olduğunu ifade eder. Dolayısıyla bu kabul, ahlaki olarak neyin doğru olduğu konusunda ayırıcı bir işlev görür. Soylulara göre her bakımından güçsüz olan köleler, bu güçsüzlüklerini somut değerlerle kapatamadıkları için eşitliği Tanrı önünde eşitlik olarak yorumlamıştır. Bu sayede artık bütün insanlar ahlaki olarak eşittir. Köle ahlaki günün birinde zaferini kutlayacağını ilan ederken bu durumun soylu efendilere duydukları hıncın karşılığı olduğunu görmez, söz de kazandıkları güç adil Tanrı’nın zaferi olarak yorumlanır (Nietzsche 2010: 62). Bu sayede adaletin evrenselliği Tanrı kavramıyla temellendirilir. Hristiyan ahlakı, “Tanrı önünde eşitlik” kavramıyla birlikte “mesafe pathosu”nu yok eder ve bunu yaşamı değersizleştirerek yapar.

Nietzsche, İyinin ve Kötünün Ötesinde adlı eserinin “Nedir Soyluluk?” bölümünde eşitliğe yönelik itirazlarını sunar (Nietzsche 2018: 189). Onun itirazları iki farklı toplum türünü tanımlamayı gerektirir: aristokratik toplumlar ve aristokratik olmayan toplumlar. Nietzsche’ye göre aristokratik toplumlar “uzun bir sıralanma düzeni merdivenine, insanlar arasındaki değer ayrımlarına şu ya da bu anlamda köleliğin gerekliliğine inanır (Nietzsche 2018: 189).” Dolayısıyla bir toplumda değerler sistemi rütbe

sıralarını koruyorsa yani insanlar arasında doğal bir hiyerarşi varsa aristokratiktir. Aristokratik olmayan toplumlarda değer sistemleri eşitlikçi değer sistemleridir: Bu toplumlarda insanlar herhangi bir rütbe sırasının olmadığına, tüm insanların eşit olduğuna inanırlar. Nietzsche'nin aristokratik toplum anlayışında, rütbe sıralamasında daha düşük olanlar önemli görülmezler. Ona göre yüksek rütbede gördüğü soylu kastlar, “daha tamamlanmış insanlardı (Nietzsche 2018: 190).” Nietzsche'nin argümanı, aristokratik değer sistemlerinin hakim olduğu toplumların, toplumun gelişmesi için gerekli olduğudur çünkü “insan” tipinin yükselişi şimdye kadar hep aristokratik bir toplumun eseri olmuştur ve her zaman da öyle olacaktır.

Aristokratik olmayan toplumlarda insanlar karşılıklı zarar vermekten, şiddetten, sömürüden kaçınmak, kendi istemesini bir başkasıyla eşitlemek ister (Nietzsche 2018: 190). Nietzsche bu durumu yaşamı yadsıyan bir isteme, çökme ilkesi olarak yorumlar (Nietzsche 2018: 191). Dolayısıyla “ahlaki olarak eşitlik” insanın gelişimini engeller. Bunun bir örneği de Hristiyanlıkla başlar. Hristiyanlığın eşitlik anlayışı insanları “sürü hayvanına” çevirir (Young 2010: 629). En nihayetinde Hristiyanlık da kendi kendini yıkıma uğratar. Nietzsche'nin tabiriyle Tanrı ölür (Nietzsche 2003a: 174). Böylelikle yaşamın anlamının atfedildiği meta anlatıların hiçbir geçerliliği kalmaz. Binlerce yıldır insanlar yaşamın anlamını dini, metafizik, ahlaki söylemlerde arayarak bir güçsüzlük sergilemişlerdir. İnsan bir nevi yaşama karşı yabancılaşmıştır. Nietzsche'nin ifadesiyle bu bir dekadans, yani yozlaşma belirtisidir. Bu yozlaşma sırasında Batı metafiziğinin sürekliliği içerisinde Hristiyan köle ahlaki form değiştirir ve modern ideolojilere dönüşür.

Modernite, modern dönemin özelliklerini tanımlayan ve geleneksel toplum yapısının yerine geçen bir süreçtir. Genel olarak 16. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'da başlayan ve sanayi devrimi, şehirleşme, rasyonelleşme, sekülerleşme, bilim ve teknolojiye olan inancın artması gibi unsurları kapsar. Modern ideolojiler de bu dönüşümün bir sonucudur ve modernite ile ilişkili olan toplumsal, ekonomik ve politik düşünce sistemlerini ifade ederler (Berman 2013: 28-30). Nietzsche'ye göre modern ideolojiler, Hristiyan köle ahlakının sekülerize olmuş bir biçimidir. Tanrı'nın gölgesi, ‘modern fikirler’, ‘18. yüzyıl düşüncesi’ ve ‘Fransız Düşüncesi’ olarak varlığını sürdürür (Nietzsche 2018: 179). Avrupa'da demokratikleşmeyle beraber “kitleler yüzyılı” başlar. Bu kitleler anonim, kişilsiz ve tekbiçimdir (Goyard-Fabre 2001: 155). Güç istenci yok edilmiştir. Nietzsche'nin “Aşırı uçlar arasındaki enerji, açıklık günümüzde gitgide küçülüyor — aşırı uçlar da sonunda birbirlerine benzeyerek ortadan kalkıyor (Nietzsche 2010: 86)” şeklinde tabir ettiği durum yaşanmaktadır.

Güç iradelerinin çoğulluğunda bir fikir birliğine varmak yalnızca olanaksız değil, aynı zamanda tehlikelidir, çünkü kitleler arasında fikir birliği aramak yozlaşmaya ve insanlığın gerilemesine yol açar. Nietzsche'ye göre Avrupa insanının küçültülüp birbirine eşit hale getirilmesi büyük bir tehlikedir çünkü bu eşitlikçi anlayışa sahip bireylerde hiçbir şey daha büyük olmak istemez, bunun yerine sadece daha aşağı, daha ince, daha safdil, daha kurnaz, daha sıradan, daha rahat, daha Hristiyan olmak ister (Nietzsche 2010: 58).

Nietzsche modern ideolojilerin insanı eşit hale getirmesine karşı dört temel argüman sunar (Miyasaki 2016: 2): (1) Eşitlik, insanların birbirine benzemesini teşvik

eder. (2) Maddi eşitsizlikler, manevi eşitsizliklerin temelini oluşturur. Nietzsche'ye göre, mesafe pathosu, insan türünün ilerlemesi için gereklidir; bu nedenle eşitlik, insanın kendini geliştirme arzusunu zayıflatır (Nietzsche 2018: 189). Dolayısıyla eşitlik insanın kendini geliştirme arzusunu zayıflatır. (3) Eşitlik, aristokratik koşullara karşı çıkararak, insan gelişimi için gerekli olan ortamları ortadan kaldırır. (4) Eşitlik, aslında kaynakların en yetenekli bireylere eşitsiz bir şekilde dağıtılmasına yol açar. Nihayetinde “Kastlar düzeni, düzeyler düzeni, yalnızca yaşamın kendi en üst yarasını formüle eder; ... daha yüksek ve en yüksek tiplerin olanaklı kılınması için zorunludur, —hak eşitsizliğidir, genel olarak hakların var olmasının ilk koşulu (Nietzsche 1986: 58).”

Nietzsche'nin eşitlik karşıtlığı, yüksek tiplerin geliştirilmesine -ne var ki insanlığın geri kalanının pahasına- yönelik ahlaki yaşam öngörüsünün bir parçasıdır (Miyasaki 2016: 3). Ona göre, eşitsizlik, bu yüksek tiplerin gelişmesi için bir ön koşuldur. Bu nedenle Nietzsche, “denge”nin tüm hakların ve dolayısıyla adaletin ön koşulu olduğunu vurgulamıştır (Nietzsche 2010: 31). Nietzsche'ye göre modern adalet anlayışı ve onun eşitlikçi değerleri adaletin gerçek anlamıyla örtüşmez ve insan türünün potansiyelini baskılar.

SONUÇ

Nietzsche'nin adalet anlayışı, geleneksel hukuk normları ve toplumsal düzenin sınırlarını aşarak, insan doğası, güç ilişkileri ve ahlaki değerlerin kökeni üzerine derin bir sorgulama içerir. Ona göre adalet, evrensel bir doğru ya da yanlış kategorisinde ele alınmaktan çok, güç iradesi ve bireylerin kendi değer sistemlerini yaratma süreciyle bağlantılıdır. Nietzsche, adaletin, zayıfların güçlüler üzerinde baskı kurma aracı olabileceği gibi, toplumsal düzeni koruma söylemiyle de bir kontrol mekanizması olarak kullanılabileceğini öne sürer.

Makale boyunca Nietzsche'nin Thukydides'i fark etmekle övdüğü “gerçek” adalet ve modern adalet anlayışını temellendirdiği köle ahlaki tezi irdelenmiştir. Kölelerin söylemlerindeki adalet, aslında intikam arzusunun bir yansımasıdır. Onların, intikamı adalet olarak algılamalarını sağlayan ise intikam ile adaletin “mübadele” özelliğindeki benzerliktir. Bu nitelik, kölelerin kendilerini intikam peşinde koşan kişilerden adalet arayan kişiler olarak görmeye geçiş yapmalarını kolaylaştırır. Ancak, eski adalet anlayışında, Thukydides'in belirttiği gibi, iki taraf arasında güç dengesi olmayan durumlarda talep edilen adalet değil, intikamdır. Bu nedenle bugün “gerçek” adaletin ortaya çıkışındaki temel koşul olan güç dengesi bozulmuştur. Kölelerin yaptığı ise soylu efendilerine duydukları intikam arzusunu yeniden yorumlayarak adaleti çarpıttır.

Bu makale Nietzsche'nin düşüncelerinin modern adalet anlayışını sorgulamak için dikkate değer olduğunu göstermektedir. Onun çağrısı, insanı, değerleri sürekli olarak sorgulamaya ve yeniden değerlendirmeye teşvik eder. Modern adaletin kökeninde toplumdaki güçsüzlerin (köle ahlakına sahip olanların), soylulara karşı duyduğu öfke vardır. Bu öfke adalet talep etmeye -ki bu adalet özünde intikamdır.- ilişkin arzuyu besler. Oysa köleler soylu efendilerinden her bakımdan güçsüz olduklarından adalet talep edebilecek konumda değillerdir. Kölelerin intikam arzularının adalet değeri

olarak yorumlanamayışının sebebi de budur. Köle ahlakı, efendilerin güç isteminden kaynaklanan uygulamalarından ilham alarak bu uygulamalar için yeni amaç ve anlamlar icat etmiştir. Adalet kurumu intikam arzusu olarak özünde zayıfların iradesidir. Nietzsche için bu gerçek bir adalet değildir ve insanın potansiyelini engeller. Onun adalet eleştirisi, insanın içsel gücünü ortaya çıkarmayı hedefler. Bu sayede modern toplum köle ahlakından kurtulacak ve kendi gerçek değerlerini bulacaktır.

Kaynakça

- BERKOWITZ, Peter, (2003), *Nietzsche: Bir Ahlak Karşıtının Etiği*, 1. Baskı, Ayrıntı Yayınları.
- BERMAN, Marshall, (2013). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BRAVO, Hamdi, (2008), *Ceza İnsanlaştırır mı?: Hegel'in ve Nietzsche'nin Yanıtı*, IV. HFSA Sempozyumu, HFSA Dergisi, 19:163-168.
- CEVİZCİ, Ahmet, (1999), *Felsefe Sözlüğü*, 3. Baskı, Paradigma Yayınları.
- ÇİFTÇİ, Erdem, (2016). *Nietzsche'nin Hınç Çözümlemesi ve Hümanist Psikoterapi*, Beytulhikme An International Journal of Philosophy, 1: 9-113.
- DANTO, Arthur, (2002), *Nietzsche, Hayatı, Eserleri ve Felsefesi*, Paradigma Yayınları.
- ELGAT, Guy, (2016), *Is Punishment Morally Justified? Developing Nietzsche's Critique of Compatibilism in The Wanderer and His Shadow*, Journal of the American Philosophical Association, 3: 420-436.
- ELGAT, Guy, (2017), *Nietzsche's Psychology of Ressentiment: Revenge and Justice in On the Genealogy of Morals*, Routledge.
- GOYARD, Simone, (2005), *Nietzsche: Modern Devletin Eleştirisi*, Cogito, 25.
- HİMMELMANN, Beatrix, (2017), *Nietzsche's Ethics of Power and the Ideas of Right, Justice, and Dignity*, The Journal of Nietzsche Studies, 2:171-189.
- KARATEKELİ, Emre, (2016), *Ahlakın Soykütüğü'nde Hınç Duygusu*, Doğu Batı Dergisi, 77: 181- 192.
- KOÇAK, Serdar, (2023), *Nietzsche'nin Hukuk Anlayışı Üzerine Bir İnceleme*, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1: 359-378.
- KÜÇÜKALP, Derda, (2007), *Nietzsche'nin Demokrasi Düşüncesi Bakımından Önemi*, Felsefe Dünyası, 17: 230-246.
- MAY, Simon, (2011), *Nietzsche's On the Genealogy of Morality: A Critical Guide*, Cambridge University Press.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (1964), *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, İstanbul: Bilgi Yayınları.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (1966), *Gezgin ve Gölgesi*, 1. Baskı, Oluş Yayınları.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (1986), *Deccal*, 1. Baskı, Hil Yayın.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (2002), *Güç İstenci*, 2. Baskı, Birey Yayıncılık.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (2003a), *Şen Bilim*, 2. Baskı, Asa Kitabevi.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (2003b), *Ecce Homo*, 2. Baskı, İthaki Yayınları.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (2010), *Putların Alacakaranlığı*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- FRİEDRİCH, Nietzsche, (2018), *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, İstanbul, 9. Baskı, Say Yayınları.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, (2019), *İnsanca Pek İnsanca* (Cilt 1), 7. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
- FRİEDRİCH, Nietzsche, *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*, 10. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
- MİYASAKİ, Donovan, (2016), *The Equivocal Use of Power in Nietzsche's Failed Anti-Egalitarianism*, 1: 1-32.
- ÖZGÜÇ, Orhan, (2012), *Homeros ve Hesiodos'da Adalet Kavramının Kökenleri ve Platon'a Yansımaları*, FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 13: 11-38.
- QUELOZ, Matthieu, (2017), *Nietzsche's Pragmatic Genealogy of Justice*, British Journal for the History of Philosophy, IV, 25: 727-749.
- SAĞLAM, Rabia, (2022), *Hınç Adaleti ve Affetme*, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları.
- SEDWICK, Peter, (2013), *Nietzsche's Justice: Naturalism in Search of an Ethics*, McGill-Queen's University Press.
- SNELSON, Avery, (2023), *Nietzsche's Critique of Guilt*, Inquiry.
- TANNER, Michael, (2007), *Düşüncenin Ustaları: Nietzsche*, 1. Baskı, Altın Kitaplar.
- THUCYDİDES, (2009), *History of the Peloponnesian War*, Oxford University Press.
- YOUNG, Julian, (2010), *Nietzsche: Bir Filozofun ve Felsefesinin Biyografisi*, 5. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ZUMBRUNNEN, John, (2002), *Courage in the Face of Reality: Nietzsche's Admirati-on for Thucydides*, Polity, Palgrave Macmillan Journals, 2: 237-263.

Extended Abstract

Nietzsche's criticism of justice is directly related to moral philosophy. The two dominant moral conceptions, noble and slave morality, are important in understanding how justice is transformed. Nietzsche's critique of justice aims to question idealized moral values. The slaves, lacking the will to power and physically unable to react, overturned the values of their noble masters with their revenge and determined a new order of order. The new order is the values of the West today. The lofty ideals we think we possess are, in essence, the creative works of resentment. The most important of these artifacts is justice, the masterpiece of slave morality, as Nietzsche defined it. The justice created by slave morality is made of revenge and hatred. For Nietzsche, justice is far from revenge. For him, justice is based on the balance of power and interest. This is the "true" justice he praises Thucydides for seeing.

Throughout the article, the slave morality thesis, on which Nietzsche praises Thucydides for noticing and on which he bases his modern understanding of justice, is examined. The justice in the slaves' discourses is actually a reflection of their desire for revenge. What enables them to perceive revenge as justice is the similarity between revenge and the "exchange" feature of justice. This feature facilitates the slaves' transition from seeing themselves as people seeking revenge to people seeking justice. However, in the old understanding of justice, as Thucydides stated, in situations where there is no balance of power between the two parties, what is demanded is not justice but revenge. Therefore, today, the balance of power, which is the basic condition for the emergence of "real" justice, has been disrupted. What the slaves do is to distort justice by reinterpreting the desire for revenge against their noble masters.

This article shows that Nietzsche's thoughts are noteworthy for questioning the modern understanding of justice. His call encourages people to constantly question and re-evaluate values. At the root of modern justice lies the anger of the weak in society (those with slave morality) towards the nobles. This anger feeds the desire to demand justice, which is essentially revenge. However, since slaves are weak in every way from their noble masters, they are not in a position to demand justice. This is also the reason why the desire for revenge of slaves cannot be interpreted as a value of justice. Slave morality has invented new purposes and meanings for these practices, inspired by the practices of the masters that stem from their will to power. The institution of justice, as a desire for revenge, is essentially the will of the weak. For Nietzsche, this is not true justice and hinders the potential of man. His criticism of justice aims to reveal the inner power of man. In this way, modern society will be freed from slave morality and will find its own true values.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile arasında mali çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Ethics Committee Permission

Ethics committee permission is not required for this study. No research has been conducted on any living creature (human and animal). The article belongs to the field of literature.

Deconfliction Statement

The author of the article declares that there is no conflict of financial interest between him and any institution, organization, person related to this study.

Support and Thanks

Support was not received from any institution or organization in the study.